

Философия жана инсандагы баалуулуктар

Шамшиев Р.К. - ф.и.к., доцент

Илимдеги улуулукту жөнөкөйлүк менен түшүндүргөн устат.

Мезгилинде кыргыздын белгилүү, философ окумуштуусу, академик А. Салиев өзүнүн «Мурас» аттуу эмгегинде мындай деп жазган жери бар «Калыптанып калган ар бир элдин арасында илгертен бери эле дүйнөнүн, коомдук турмуштун түйүндүү маселелерине карата ой жүгүртүп, жалпы жобо же эреже катарындагы керемет сөздөрдү жаратуу тажрыйбасы орун алып келген. Цивилизацияга аралашып, жазма маданиятка ээ болгон көп өлкөлөрдө ошол багыт өнүгүү жолуна өткөндө жалпы жоболорду өзүнчө ыраатка салып, теория түзгөн адамдар китептерин чыгарышкан, философия илимине жол ачышкан. Ал эми андай маданиятка жетишпеген көчмөн калктарда философиялык теориялар түзүлө албаса да, жалпылоо багытында ой жүгүртүүлөр эч качан өксүбөй, ооз жүзүндө толук улантылып келе берген. Андай адамдар акылмандар, улукмандар, даанышмандар делип аталышкан.

Демек, биз ушундай бийиктикте туруп жөнөкөй адамгерчиликте тааныткан профессор агайыбыз Ш.М. Ниязалиевди да даанышман, улукман деп атоого толук мүмкүнчүлүк бар.

Анткени, агайдын көпчүлүк эмгектеринде негизги маселе болуп, адам маселеси, анын социалдык абалы, ой жүгүртүүсү, дүйнөтаанымы эсептелет. Адам жаралуусунан таза жаралат. Ал коомдо, чөйрөдө өзүнө керектүү жана кээде керексиз нерселерди да кабыл алат.

Алгач келген күндөн баштап Жалал-Абад мамлекеттик университетине анын ичинде шаардын элине өзгөчө илим, маданият өтө зарыл экендигин даана байкап, аны жаратууну жана жайылтууну өзүнө милдет кылып алган. Анын бир мисалы катары өзүбүздүн, кесиптештердин, элдин жүрүм турумунун өзгөрүүсүнөн жана илимге болгон кызыгуусунан байкоого болот. Айтылган ийгиликтерди агай жөнөкөй адамгерчилик маанайы менен жарата алды деп айтсак туура болчудай. Анткени, агай кайсыл жерде болбосун адамдарга өзүнүн улукман сөзүн айтып, (кафедранын жыйынына өтүгүндү тазалап, галстук тагынып кел) деп, - далай окутуучуларды уялтып турчу.

1995-жылы январь айында Жогорку Кеңешке шайлоо болуп, ректор У.Н. Бримкулов баш болуп талапкер катары аттанышкан жана катталышкан. Бирок, тилеке каршы эч кимиси шайлоодон татыктуу добуш ала алган жок. Жыйынтыгында окуу жайга кайра келишкен, бул мезгилде кышкы сессия жүрүп турган ар кандай туура эмес маалыматтардын пайда болушунан ректорат тарабынан таяк жегенбиз. Ошондо да агай өз оюн ачык айтып, келечекте ушул балдар университеттин керектүү илимпоз - окутуучулары болушат деп көрөгөчтүк сөзүн белгилеп айткан.

Профессор, Ниязалиев Шайлообай Мамасалиевич 1938-жылы 12-декабрда Токтогул районуна караштуу Ак-Тектир айылында жарык дүйнөгө келген.

1960-1965-жылдары Кыргыз мамлекеттик улуттук университетинин «Тарых» факультетинде окуган.

1965-1971-жылдары Фрунзе политехникалык институтунда окутуучу болуп иштеген.

1971-жылы Ленинград мамлекеттик университетинин аспирантурасын ийгиликтүү аяктап, кандидаттык диссертациясын коргогон.

1987-1990-жылдары Ленинград мамлекеттик университетинин докторантурасында окуп, 1990-жылы докторлук диссертациясын ийгиликтүү жактаган.

1990-1993-жылдары Кыргыз архитектура жана курулуш институтунун коомдук илимдер кафедрасынын профессору, кафедра башчысы болуп иштеген.

1993-жылы Жалал-Абад мамлекеттик университетине атайын чакыруу менен келип, «Коомдук-гуманитардык илимдер» кафедрасын жетектеген.

2003-2007-жылдары Социалдык-гуманитардык факультетинин деканы болуп иштеген.

Жалал –Абад мамлекеттик университетинде иштеген 15 жыл ичинде агай жалгыз дипломдуу профессор катары окуу жайдын түптөлүшүнө үзүрлүү чоң салым кошо алды. Анткени, агай аспирантуранын ачылышына түздөн-түз салым кошуп өзүнүн философиялык мектебин түзүп кетти десек жаңылыш болбос. Устаттын жетекчилиги менен 8 кандидаттык диссертация коргологон. Алар алтоосу Жалал-Абад мамлекеттик университетинин аспиранттары. Алар, Шамшиев Р.К., Токоева Г.С., Сүйүналиева Э., Атамурзаева Г., Токтогулова Г.Т., Мамадалиев А. эле.

Жогорку квалификациядагы илимий адистерди ийгиликтүү даярдагандыгы жана республикалык жогорку окуу жайларында үзүрлүү эмгегин жогору баалап, 2000-жылы агайга «Кыргыз Республикасынын билим берүүсүнө эмгек сиңирген кызматкер» деген ардактуу наам берилген.

Ниязалиев Ш.М. өзүнүн эмгекчилдиги, тактыгы, өз кесибинин татыктуу ээси, бийик адамгерчилиги менен эл арасында чоң кадыр баркка ээ болгон.

Агай философ-агартуучу катары белгилүү философтор Т.Аскарров, О. Тогусаков, А. Исмаилов, Ж. Жаныбеков, Ш. Базарбаев ж.б. бирге бир топ жаңы багыттагы идеяларды киргизишкен. Ал идеялар бүгүнкү күндө жаштарды тарбиялоодо жана окутууда өз жемишин берүүдө. Айтылган ойлор жаштарды мекенчил болууга, улууну урматтоого, кичүүнү ызаттоого чакырган.

Жаратылыштын мыйзамы ушунчалык каттуу беле бүгүнкү күнү жогоруда биз белгилеп өткөн агайларыбыздын көбү арабызда жок. Алар, А. Исмаилов, Ш. Базарбаев, Ж. Жаныбеков. Агайыбыз ушул агайлар менен тирүүлүктө катарлаш жүрүп, эми наркы дүйнөдө да катарлаш жүрүүгө шашып кеткендей. Ошентип, өзүңүздөргө маалым болгондой кыргыз философиясы акыркы эки жылда аябай чоң жоготууга учурады.

Убагында Таластан чыккан агартуучу Үмөт молдо мындай деп айткан жери бар. «Адамга санак жашты- кудай таала берет, билим жашка адам болуп жаралгандан кийин ар бир инсан өзү жетүүгө аракеттенүүсү керек. Кудай улуу кудурети менен тубаса билим жаш берип койгон көкүрөгү таза, таланттуу, адилет, илимдүү адамдар да болот, бирок ага дүйнөлүк маанидеги ар түркүн илим билимди кошкондо, ал киши эли-журту үчүн көп ишти аркалап берер улуу инсандыкка жетет». Демек, агай да жогоруда белгиленген касиеттерди жаратып бере алды десек болот. Анткени, агайдын да кудай берген санак жашы токтоп, билим жашы биз менен калды.

Эзелтен, тирүүлүк—адамга кубаныч, күлкү, жигер үмүт тартууласа, өлүм—адамга күйүт, коркунуч, ый, өксүү алып келүүчү жаратылыштын эч ким, эч качан өзгөртө алгыс мыйзам ченемдүү улуу күчү турбайбы. Өлүм, жалпыбыз аздектеп, керек болсо башыбызды ийген сулуулукту, күчтүүнү, атак-даңкты, байлыкты, генийди, бийликти да аябайт экен.

Адамзат тарыхы жылдыз толгон көк теңир болсо, анын түңкү жарыгын күчөтүп, нурун жерге төгүп берүүчүлөр байыртадан билимдүү адамдар болуп келген экен. Агайыбыз да ошол билимдүүлөрдүн бири.

Чынында, устат илимдеги улуулукту жөнөкөй турмуштук диалектикалык түшүнүктөр менен калктын калың катмарына жеткирүүгө аракет кылган. Демек, агай өз өмүрүн керектүү илим-билим алуу багытына жумшап, көптөгөн жаштарды илимдүү адам ким экендигин таанытып, артына жакшы сөз калтырды.

Пайдаланылган адабияттар:

1. А. Салиев – «Мурас» - Бишкек, Кыргызстан – 1990ж.
 2. К. Жусупов – Кыргыздар. Бишкек – 1991ж.
 3. М. Иманкулов – Кыргызстан тарыхы. Бишкек – 1998ж.
- Э. Үмөтов – Үмөт молдо. Бишкек – 2001ж.